

TRIO FAUST, MELNIKOV & VAN DER ZWART

BRAHMS TRIO VOOR PIANO, VIOOL EN HOORN

Johannes Brahms 1833-1897

Klarinetsonate Nr. 1 in f (1894)

Allegro appassionato

Andante un poco adagio

Allegretto grazioso

Vivace

György Ligeti 1923-2006

Trio voor piano, viool en hoorn (1982)

Andante con tenerezza

Vivacissimo molto ritmico

Alla marcia

Lamento. Adagio

PAUZE

Johannes Brahms

Trio voor piano, viool en hoorn (1865)

Andante

Scherzo. Allegro

Adagio mesto

Finale. Allegro con brio

Wie grasduint door de geschiedenis van de klassieke muziek voor blazers, krijgt al gauw de indruk van een geschiedenis van vriendschappen. Want zoveel repertoire voor fluit, klarinet, hobo, fagot en hoorn ontstond door het directe vriendschappelijke contact tussen componisten spelers. Carl Stamitz schreef zijn klarinetmuziek bijvoorbeeld speciaal voor Joseph Beer, Mozart voor Johann Stadler en Johannes Brahms componeerde gericht voor klarinettist Richard Mühlfeldt. En in de twintigste eeuw werd de legendarische klarinettist Benny Goodman geëerd door Hindemith, Stravinsky en Bartók.

De herfst van Johannes Brahms

Johannes Brahms was een harde werker. Maar hij genoot ook van zijn vakanties waar hij op adem kwam, inspiratie opdeed voor nieuw werk en composities afmaakte. Een van zijn meest geliefde plekken was het befaamde kuuroord Bad Ischl, waar hij heel wat zomers doorbracht en waar een aantal van zijn mooiste kamermuziekwerken ontstond. Een daarvan klinkt hier, de Eerste sonate voor klarinet en piano opus 120. Die werd geïnspireerd door de klarinettist Richard Mühlfeld, een lid van het beroemde hoforkest van de hertog van Meiningen in het Duitse Thüringen. Daar was Brahms vaker te gast geweest en had hij met Mühlfeld samen gemusiceerd. Deze sonate is een typisch 'late Brahms', mild en melancholisch. De thema's contrasteren niet scherp en de delen vertonen een onderlinge verwantschap, doordat motieven uit voorbije delen opnieuw de revue passeren. Eigenlijk bevat opus 120 twee klarinetsonates die elkaar lijken aan te vullen, zoals een donkere en lichte kant, als mineur (Eerste sonate) en majeur (Tweede sonate). Beide hebben die rijkdom van melodische lijnen en ritmen en prachtige zangerigheid die Brahms zo eigen is.

György Ligeti groet Brahms

Naar het Hoorntrio van de Hongaarse componist György Ligeti is het een sprong in de tijd van een kleine eeuw, naar 1982.

György Ligeti was een van de belangrijkste componisten van de avant-garde in de tweede helft van de twintigste eeuw. Naast Pierre Boulez, Luciano Berio, Karl-Heinz Stockhausen en John Cage. Zijn vroege werken ademen nog de geest van zijn landgenoten Béla Bartók en Zoltán Kodály, net als zij maakte ook Ligeti studie van volksmuziek en transcribeerde hij die.

MET ZIJN HOORNTRIO BELEEFDE LIGETI NAAR EIGEN ZEGGEN EEN KEERPUNT IN ZIJN CARRIÈRE, HET BRACHT HEM OP WAT HIJ NOEMDE 'ZIJN DERDE WEG'.

Het is niet toevallig dat Ligeti zijn Hoorntrio opdroeg aan Johannes Brahms, de enige componist die eerder eveneens een Hoorntrio componeerde. Met zijn Hoorntrio beleefde Ligeti naar eigen zeggen een keerpunt in zijn carrière, het bracht hem op wat hij noemde 'zijn derde weg'. Daarmee bedoelde hij een componeerstijl die noch modern is noch postmodern. En de associatie met de muziek van Brahms is beperkt, aldus Ligeti. 'Het enige dat aan Brahms doet denken is misschien een glimlachende conservatieve houding, met een licht ironische distantie.' In dit stuk gebruikt Ligeti majeur- en mineurakkoorden anders dan in de gewoonlijke praktijk van de tonaliteit. Daarnaast maakt hij gebruik van de natuurlijk boventonen van de hoorn, die verkeerd gestemd lijken te zijn. De eerste drie delen zijn een soort miniatuurdrieluiken, een knipoog naar traditionele vormen in de muziek. Opvallend zijn hier en daar de asymmetrische Bulgarse ritmes, met name in deel 2, en het voor Ligeti typische lamento-motief in deel 4. Het laatste deel heeft een steeds herhaald basmotief als basis, naar het voorbeeld van de traditionele passacaglia die ook Johannes Brahms gebruikte, zoals in de finale van zijn Vierde symfonie. Het thema lijkt sterk op het openingsthema van het eerste deel, dat weer sterk verwant is met het openingsthema van Beethovens Pianosonate nr. 26 'Les Adieux'.

Brahms eert zijn moeder

Net als zijn grote voorbeeld Mozart zocht Brahms af en toe het avontuur in minder traditionele bezettingen, met blaas- en strijkinstrumenten in allerlei combinaties. Zo heeft hij in het Hoorntrio in Es opus 40 de machtige orkesthoorn de kamermuziek binnengebracht, als voorzichtige partner van viool en piano. Een wondermooi samenspel. In dit onbeschrijfelijk mooie Hoorntrio heeft Brahms deze in de klassieke kamermuziek zeldzame bezetting van de meest ideale noten voorzien. Hij bracht hier de instrumenten bijeen die hijzelf bespeelde. Een speciale band had hij met de hoorn, met name de natuurhoorn zonder ventielen en hij stond erop dat dit Trio met een dergelijk instrument zou worden uitgevoerd. De ventielhoorn stond destijds nog in de kinderschoenen en was nog niet het flexibele en veelzijdige instrument zoals we dat tegenwoordig kennen. Vanuit dat oogpunt is Brahms' voorkeur te begrijpen.

EEN WONDERMOOI SAMENSPEL.

Het landelijke karakter van het Hoorntrio is vanaf het allereerste begin hoorbaar in het eerste thema van het Andante. Dat schoot Brahms te binnen terwijl hij wandelde door het Zwarte Woud in de buurt van Baden-

Baden. Tweemaal raakt de kalme melancholie in een lichte versnelling, maar viool en hoorn blijven als voorheen met ontroerende mildheid hun schijnbaar eenvoudige maar 'diepe' tweegesprek voortzetten. Daarbij levert de machtige pianopartij de romantische entourage zoals niemand anders ter wereld dan Brahms die kon toveren. Dan volgt een krachtig Scherzo waarvan de scherts maar schijn is, want onder de oppervlakte broeien ernstige krachten, op zoek naar een uitweg. Die komt in het ingehouden en donkere Trio, dat aanknoopt bij de sfeer van het Andante. Het volgende Adagio mesto (langzaam en bedroefd) schreef Brahms ter nagedachtenis aan zijn moeder, die enkele maanden eerder in 1865 overleed. Liefdevol en zonder vertwijfeling dragen viool en hoorn hun rouw, daarbij gesteund door een troostvol klankbed in de pianopartij. De polyfone emoties lopen enkele malen hoog op, maar leiden nergens tot stemverheffing. Brahms blijft ingetogen. De levenskrachtige Finale vliegt voorbij in een ritme dat vaak met een jachtscène is geassocieerd. In het thema van dit Allegro con brio gaat een versnelde en vervormde versie van het koraal 'Wer nur den lieben Gott lässt walten' schuil.

Clemens Romijn

OVER DE MUSICI

ISABELLE FAUST

Nadat Isabelle Faust op zeer jonge leeftijd het vermaarde Leopold Mozart Concours en het Paganini Concours had gewonnen, trad ze al snel regelmatig op met 's werelds belangrijkste orkesten, waaronder de Berliner Philharmoniker, Boston Symphony Orchestra en het Barokorkest Freiburg. Dit leidde tot een nauwe en langdurige samenwerking met dirigenten als Sir John Eliot Gardiner, Daniel Harding en Philippe Herreweghe. Isabelle Fausts enorme artistieke curiositeit omvat alle tijdperken en vormen van instrumentale samenwerking. Zij deelt een langdurig kamermuziekpartnerschap met de pianist Alexander Melnikov.

ALEXANDER MELNIKOV

Alexander Melnikov voltooide zijn studie aan het Conservatorium van Moskou bij Lev Naumov. Hij won belangrijke prijzen op concoursen zoals het Internationale Robert Schumann Concours in Zwickau (1989) en het Concours Musical Reine Elisabeth in Brussel

(1991). Bekend om zijn vaak ongebruikelijke muzikale en programmatische beslissingen, ontwikkelde Alexander Melnikov al vroeg in zijn carrière belangstelling voor een historisch geïnformeerde uitvoeringspraktijk. Melnikov treedt regelmatig op met vooraanstaande historische ensembles zoals het Freiburger Barockorchester, Musica Aeterna en Akademie für Alte Musik Berlin.

TEUNIS VAN DER ZWART

Na prijswinnaar te zijn geworden van het Bad Harzburg Natuurhoornconcours 1989, besloot Teunis van der Zwart om wereldwijd ambassadeur van de natuurhoorn te worden. Hij is een gerenommeerd specialist voor zijn instrument, zowel als solist, kamermuzikspeler en docent. Sinds 2008 is Teunis van der Zwart in toenemende mate actief als dirigent van orkesten en koren. Als hoornist maakte hij talloze opnames en concertreizen met vooraanstaande ensembles voor oude muziek, zoals het Amsterdam Baroque Orchestra, Orchestre des Champs-Élysées en Collegium Vocale Gent.

MEER KAMERMUZIEK

DONDERDAG 23 MAART
JOOST WILLEMZE
DUTCH CLASSICAL TALENT

ZONDAG 28 MEI
FINALE DUTCH CLASSICAL TALENT 2023
DUTCH CLASSICAL TALENT

DONDERDAG 15 JUNI
VAN SWIETEN SOCIETY
BEETHOVENS BEETHOVEN